

pledge to the suspect or accused (and in what size), national authorities can consider any personal factors (for example, material resources of this person, his reputation, relations with those people who may be pledgers). Refusal of pledge application is fair in case the person declaring petition for pledge application does not provide information necessary for determination of its size and/or does not provide proofs which can testify legality of the origin of appropriate means. In the article a number of recommendations for improvement of the norms regulating pledge application as the measure of restraint have been formulated.

Key words: sum of pledge, a property status, refusal of application of a measure of restraint, legality of the origin of values, practice of the European Court of Human Rights.

УДК 343.617:343.222.4

О. Старко

Зараження венеричною хворобою: об'єктивні ознаки складу злочину

Статтю присвячено проблемі кримінальної відповідальності за зараження венеричною хворобою. Проведено кримінально-правовий аналіз окремих об'єктивних ознак юридичного складу зараження венеричною хворобою. Обґрунтовано висновок про доцільність запровадження кримінальної відповідальності за свідоме поставлення в небезпеку зараження венеричною хворобою. Застосування такої норми могло б стати дієвим кроком щодо профілактики поширення венеричних хвороб морально нестійкими особами.

Ключові слова: зараження, венерична хвороба, діяння, потерпілий, кримінальна відповідальність.

Постановка наукової проблеми та її значення. Проблема боротьби з венеричним и захворюваннями є не лише медичною, це проблема суспільства в цілому. Окрім небезпечних наслідків для здоров'я, проблема поширення венеричних хвороб тісно пов'язана з питаннями шлюбу та сім'ї, материнства, моралі та виховання молоді, демографічної ситуації та збереження генофонду нації.

Статистика офіційної реєстрації венеричних хвороб свідчить про відносну стабільність значень її показників, що існувала протягом тривалого часу. Це стосується й офіційної реєстрації злочинів, передбачених ст. 108 Кримінального кодексу (далі – КК) України редакції 1960 р. та ст. 133 чинного КК України. Так, за період з 1992 р. по 2011 р. в Україні було зареєстровано 725 таких злочинів, тобто у середньому за рік реєструвалось 36 злочинів. Найвищими показники рівня цих злочинів були у 1996 та 1997 рр. – 105 та 116 відповідно. Найбільша кількість цих злочинів за вказаний період була зареєстрована у Дніпропетровській (192), Донецькій (89) та Луганській (66) областях [1]. У той же час слід враховувати фактор високої латентності, яким характеризується цей вид злочинності, що істотно впливає на об'єктивність картини кримінологічних показників.

Використання кримінально-правових важелів впливу є необхідним та дієвим засобом у боротьбі з поширенням цих хвороб. Зокрема, чинний КК України (ст. 133) передбачає відповідальність за зараження венеричною хворобою особою, яка знала про наявність у неї цієї хвороби. У ч. 2 та ч. 3 цієї статті передбачено відповідальність за зараження венеричною хворобою особою, раніше судимою за зараження іншої особи венеричною хворобою, зараження двох і більше осіб або неповнолітнього та зараження, яке спричинило тяжкі наслідки.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Проблемі кримінальної відповідальності за поширення венеричних хвороб присвячено низку досліджень вітчизняних вчених-криміналістів. Це, зокрема, праці П. П. Андрушка, Л. П. Брич, І. С. Вікторова, В. О. Глушкова, Н. І. Загороднікова, М. Д. Шаргородського, С. Улицького та інших.

Формулювання мети та завдань статті. Метою статті є кримінально-правовий аналіз окремих об'єктивних ознак юридичного складу зараження венеричною хворобою.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. За соціальною сутністю розглядуваний злочин полягає у зараженні іншої особи венеричною хворобою, що спричиняє погіршення стану здоров'я потерпілого, у тому числі й тяжкі наслідки для здоров'я. Навіть у тих випадках, писав Н. І. Загородніков, коли хвороба легко виліковується, короточасний розлад здоров'я невідворотний, а в деяких випадках, особливо через несвоєчасне лікування, таке захворювання як сифіліс, може спричинити тяжкий розлад здоров'я у виді психічної хвороби, порушення функцій окремих органів і т.п. [2, с. 114-115].

Здоров'я, згідно визначення ВООЗ та ст. 3 Основ законодавства України про охорону здоров'я – це стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних дефектів. Душевне та соціальне благополуччя як складова поняття здоров'я людини вказує на її задоволеність існуючими умовами життя, власними здібностями та спектром можливостей, відкритих для їх реалізації, впевненість в обережному ставленні до себе з боку оточуючих, відсутність загрози захворювання у разі спілкування з іншими людьми [3, с. 72]. Щодо поняття «фізичне благополуччя», воно здебільшого вказує на відповідність зовнішніх (оточуючих) умов фізичним можливостям та потребам конкретної людини. При вчиненні цього злочину має місце не лише факт наявності венеричної хвороби, а й відсутність стану душевного спокою та соціального благополуччя особи у різних видах активної діяльності. Таким чином об'єктом злочину є суспільні відносини у сфері кримінально-правової охорони здоров'я особи.

Потерпілим може бути будь-яка особа, згода на зараження якої не виключає кримінальної відповідальності. Зазначимо, що малодослідженим у теорії кримінального права є питання про кримінально-правову оцінку згоди потерпілого на зараження його венеричною хворобою.

М. Д. Шаргородський з цього приводу, писав, що у випадках, коли потерпілий знав про те, що винуватець його зараження хворий на венеричну хворобу, і не дивлячись на це свідомо ризикував зараженням (наприклад, статеві зносини з особою завідомо хворою), ми можемо визнати некараність винного, що впливає із згоди потерпілого [4, с. 351]. Натомість, більшість вчених вважають, що згода потерпілого не звільняє винного від відповідальності. Таке вирішення питання уявляється правильним вже тому, що особа не може володіти свободою зараження інфекційними хворобами, причому такими, за зараження якими встановлена кримінальна відповідальність, і тому згода потерпілого на зараження венеричною хворобою не може мати ніякої юридичної сили [5, с. 43].

Висловлюються й пропозиції про встановлення відповідальності потерпілих, які знали про наявність захворювання у обвинуваченого і свідомо йшли на зараження венеричною хворобою. Такі факти, вказує І. С. Вікторов, із вивчених 500 кримінальних справ зустрічались приблизно по кожній двадцятій справі. Тому практично недоцільно знімати відповідальність з такого роду «потерпілих» осіб, які свідомо стають додатковим джерелом поширення венеричних хвороб. Встановлення кримінальної відповідальності за це сприяло б попередженню подібних суспільно небезпечних діянь [5, с. 45].

Окремої уваги у кримінально-правовій оцінці діяння заслуговує питання про встановлення виду венеричного захворювання, хоча вважається, що вид венеричного захворювання не впливає на кваліфікацію.

Венеричні хвороби – різні за етіологією і клінічними проявами інфекційні захворювання, що об'єднані в одну групу за способом зараження, переважно статевим шляхом. Термін «венеричні хвороби» був запропонований у 1527 р. французьким вченим Ж. де Бетанкурором. Тривалий час їх розглядали як одне захворювання. Завдяки відкриттю збудників, окремі венеричні хвороби були виділені в самостійні захворювання: сифіліс, гонорея, м'який шанкр (третя венерична хвороба), паховий лімфогранулематоз (четверта венерична хвороба) [6, с. 303]. Саме про ці чотири хвороби йдеться у більшості науково-практичних коментарів до ст. 133 КК України. Водночас у сучасній медичній літературі налічується близько 20 венеричних хвороб, у тому числі виділяють й п'яту венеричну хворобу – донованоз (венерична гранульома) [7, с. 462]. Всі вони різняться за етіологією, клінічними проявами, наслідками для здоров'я, але мають єдиний спосіб передачі – статевий.

У кримінально-правовій літературі зустрічаються різні підходи щодо видів венеричних хвороб, за зараження якими передбачена кримінальна відповідальність. Зокрема, окрім зазначених вище чотирьох венеричних хвороб, до цього переліку пропонується відносити й таку хворобу як трихомоніаз [8, с. 315]. Враховуючи такі розбіжності та з метою правильної кваліфікації цих діянь, варто було б визначити перелік венеричних хвороб, зараження якими є злочином (наприклад, у спеціальному нормативному акті). При цьому, слід враховувати медико-правові аспекти низки питань щодо поширення та шляхів профілактики цих захворювань.

За конструкцією об'єктивної сторони зараження венеричною хворобою (ч. 1-3 ст. 133 КК України) є матеріальним складом. Закінчений склад цього злочину є лише у тих випадках, коли існує факт зараження іншої особи венеричною хворобою. Тобто, обов'язковими ознаками об'єктивної сторони є діяння, суспільно небезпечні наслідки та причинний зв'язок між діянням та наслідками.

При проведенні аналізу питання щодо «діяння» як ознаки об'єктивної сторони, звертає увагу на себе та обставина, що у науково-практичних коментарях об'єктивна сторона характеризується виключно як вчинення «дій». Очевидно, це викликано тим, що законодавець у відсильних диспозиціях ч. 2 та ч. 3 ст. 133 КК України, вказує на таку форму як дії. Проте, зараження може відбуватись як у формі дії (шляхом статевих зносин, здавання крові, грудного вигодовування немовляти) так і

бездіяльності. Так, передача венеричної хвороби побутовим шляхом практично відбувається через бездіяльність хворого. Наприклад, хворий не забороняє іншій особі цілувати себе, користуватися його посудом, палити одну цигарку і т. п. У подібних випадках, зазначає І. С. Вікторів, сам хворий не вчиняє будь-яких активних дій, але своєю бездіяльністю може призвести до зараження венеричною хворобою [5, с. 26]. Як правило, венеричні захворювання передаються переважно статевим шляхом, однак можливе і поза статево зараження. Наприклад, через слизові оболонки порожнини рота, носа та мікротравми на кінцівках рук (паховий лімфогрануломатоз), внутрішньоутробне зараження плоду (сифіліс).

Будь-який предмет домашнього вжитку, яким користувався хворий, може бути посередником передачі сифілісу, частіше непряме зараження відбувається через предмети, які контактували зі слизовою оболонкою ротової порожнини, наприклад ложки, склянки, трубки, цигарки і т. п. [5, с. 26].

Обов'язковою умовою кримінальної відповідальності особи за бездіяльність є наявність у неї обов'язку діяти певним чином і наявність у конкретних умовах реальної можливості діяти в такий спосіб. Так, згідно ст. 28 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» особи, які хворіють на небезпечні інфекційні хвороби (до них відносять гонорею та сифіліс) відсторонюються від роботи та іншої діяльності, якщо вона може призвести до поширення цих хвороб. Вони підлягають медичному нагляду і лікуванню. Отже, закон покладає обов'язок діяти певним чином. Невиконання цих приписів може призводити до зараження іншої особи, у тому числі і шляхом бездіяльності. Таким чином, доцільним було б внести зміни до КК України, замінивши слово «дії» у диспозиціях ч. 2 та ч. 3 ст. 133 на слово «діяння».

Суспільно небезпечним наслідком злочину є факт наявності венеричної хвороби у потерпілого, який підтверджується лабораторними або клінічними даними. З цього моменту злочин вважається закінченим. Однак слід враховувати наявність у таких захворювань інкубаційного періоду, протягом якого збудник хвороби знаходиться в організмі потерпілого з моменту проникнення його в організм і до реального захворювання. Для різних венеричних хвороб інкубаційний період може бути від декількох днів до декількох тижнів і навіть місяців [7, с. 315].

Чинний КК України, на відміну від КК України редакції 1960 р. (ч. 1 ст. 108, ст. 108-1), не передбачає відповідальності за завідоме поставлення в небезпеку зараження венеричною хворобою та за ухилення від лікування венеричної хвороби. Натомість ухилення від лікування венеричної хвороби утворює склад адміністративного delікту. Тобто, поставлення в небезпеку зараження венеричною хворобою не тягне за собою ні адміністративної, ні кримінальної відповідальності. Проте, це діяння є також суспільно-небезпечним, оскільки створює реальну загрозу заподіяння шкоди здоров'ю іншої особи. Тим більше, що такі хвороби як сифіліс та гонорея, згідно Переліку особливо небезпечних, небезпечних інфекційних та паразитарних хвороб людини і носійства збудників цих хвороб, затвердженому наказом Міністерства охорони здоров'я України від 19 липня 1995 р. № 133 віднесено до небезпечних інфекційних хвороб. Діяння, які ставлять в небезпеку зараження можуть бути виражені таких формах: коли хворий не повідомляє контактних осіб; контактні особи ухиляються від ізоляції, вакцинації тощо; хворий не дотримується правил щодо запобігання заражень, у тому числі внутрішньо лікарняних (відвідує палати інших хворих) і т. п.

Зазначимо також й те, що випадки коли винна особа вчиняє зараження іншої особи з прямим умислом, але зараження не настає, кваліфікуються як замах на зараження (ч. 1 ст. 15 чи ч. 2 ст. 133 КК України). Натомість аналогічне діяння (коли відсутній факт зараження як суспільно небезпечний наслідок), але вчинене з непрямым умислом або через злочинну самовпевненість злочином не визнається (наприклад, недотримання правил особистої гігієни особою, яка була попереджена закладом охорони здоров'я про цей обов'язок). Тому, на нашу думку, доцільно було б передбачити кримінальну відповідальність за свідоме поставлення в небезпеку зараження венеричною хворобою. Застосування такої норми могло б стати дієвим кроком щодо профілактики поширення венеричних хвороб морально нестійкими особами.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Кримінально-правовий аналіз об'єктивних ознак складу зараження венеричною хворобою свідчить про недосконалість чинного кримінального законодавства та необхідність його подальшого удосконалення, що є однією з передумов успішної боротьби із злочинами, пов'язаними із поширенням венеричних хвороб.

Джерела та література

1. Довідка Департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення МВС України за 1992-2011 рр. – Рукопис.
2. Загородников Н. И. Преступления против здоровья / Н. И. Загородников. – М.: ЮЛ, 1969. – 168 с.

3. Михайлов В. Є. Кримінальна відповідальність за зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою: соціальна обумовленість та склад злочину: монографія / В. Є. Михайлов. – Х.: Право, 2011. – 247 с.
4. Шаргородский М. Д. Преступления против жизни и здоровья. – М.: Юрид. изд-во МЮ СССР, 1948. – 511 с.
5. Викторов И. С. Уголовно-правовая ответственность за распространение венерических заболеваний (Уголовно-правовое и криминологическое исследование) / И. С. Викторов; под. ред. проф. И. С. Ноя. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1980. – 110 с.
6. Большая медицинская энциклопедия / Глав. ред. Б. В. Петровский. – Изд-е 3. [В 30-ти т.]. –Т. 4. – М.: Сов. энци., 1976. – 576 с.
7. Шегедин М. Б., Нужна Т. О. Дерматологія. Венерологія та клінічна оцінка результатів лабораторних досліджень: підр. для студ. вищ. мед. навч. закл. / М. Б. Шегедин, Т. О. Нужна. – К.: ВСВ «Медицина», 2010. – 504 с.
8. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / За заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. – К.: Дакор, 2008. – 1428 с.

Старко О. Заражение венерической болезнью: объективные признаки состава преступления. Стаття посвящена проблеме уголовной ответственности за заражение венерической болезнью. Исследуются объективные признаки состава преступления. В частности рассматриваются вопросы объекта преступления, уголовно-правовой оценки согласия потерпевшего на заражение венерической болезнью, уголовно-правового значения установления вида венерической болезни. Предлагается установить перечень венерических заболеваний за заражение которыми установлена уголовная ответственность. Анализируются признаки объективной стороны преступления. Обосновывается вывод о том, что преступление может быть совершено как путем действия, так путем бездействия. В связи с чем предлагается заменить слово «действие» на слово «деяние» в диспозиции ч. 2, ч. 3 ст. 133 Уголовного кодекса Украины. Исследуется вопрос поставления в опасность заражения венерической болезнью. Аргументирован вывод о целесообразности установления уголовной ответственности за поставление в опасность заражения венерической болезнью.

Ключевые слова: заражение, венерическое заболевание, деяние, потерпевший, уголовная ответственность

Starko O. The Infection with Venereal Disease: Objective Signs of Body of a Crime. The article is devoted to a problem of criminal responsibility for infection with a venereal illness. Objective signs of body of a crime have been investigated. In particular questions of the object of a crime, criminal and legal assessment of consent of the victim of infection with a venereal illness, criminal and legal value of establishment of a type of a venereal illness have been considered. It has been offered to make the list of venereal diseases for infection with which criminal responsibility is established. The signs of the objective part of a crime have been analyzed. The conclusion that the crime can be committed by action, as well as by inaction, has been made. In this connection it has been offered to replace the word «action» with the word «act» in the disposition of parts 2 and 3 of Article 133 of the Criminal code of Ukraine. The question of causing danger of infection with a venereal illness has been investigated. The conclusion about expediency of establishment of criminal responsibility for exposing to danger of infection with a venereal illness is reasoned.

Key words: infection, venereal disease, act, victim, criminal responsibility.

УДК 343.911

Б. Телефанко

Кримінально-правові засоби стримування рецидивної злочинності

Стаття присвячена складним питанням стримування рецидивної злочинності кримінально-правовими засобами. В Україні рецидивісти з кожним роком виступають все більш на перший план. Чим більша кількість попередніх покарань, тим сильніша стає небезпека нового рецидиву. Ефективність стримування рецидивної злочинності не залежить виключно від кримінально-правових засобів. Кримінальне покарання, його призначення і виконання є лише допоміжним засобом стримування цього негативного явища і його серцевини – рецидивної злочинності. Позитивних результатів у справі стримування рецидивної злочинності можна добитися, проводячи комплексні заходи, які охоплюють всі сфери життєдіяльності, а саме економіку, політику, право і культуру.